

Juhend käoraamatute vaatlemiseks

Siit juhendist leiate vastused küsimustele kuidas käoraamatuid ära tunda ning määrata ning milline on oluline info, mida vaatlust sisestades peaks üles märkima.

Kust võib käoraamatuid leida? Harilikku ja tihedaõielist käoraamatut võib leida loopealsetelt, allikasoodest, madalsoodest, niitudelt, puisniitudelt, hõredatest metsadest ja endistest lubjakivikarjääridest; lõhnavat käo-raamatut allikasoodest, lubjarikastest madalsoodest, endistest lubjakivi-karjääridest ning soostunud niitudelt.

MÄÄRAMINE

Sarnased liigid. Oluline on käoraamatuid mitte segi ajada teiste orhideedega, näiteks sõrmkäppadega, või kukesabadega.

Hariliku käoraamatu õisik on ruljas, paljuõieline ja tihe. Õied on ühevärvilised heleroosad kuni lillakad, väikesed, lõhnavad ja pika kannusega. Lehed 15-25 x 1 cm, lineaalsed, renjad ja varrel vaheldumisi.

Tihedaõieline käoraamat on sarnane harilikule käoraamatule: tema õisik on ruljas, paljuõieline ja tihe; õied väikesed, ühevärvilised, roosakad, intensiivselt lõhnavad ja pika kannusega. Eristamiseks tasub vaadata taime üldpilti: tihedaõielise käoraamatu õisik „ei pasita läbi“ ehk on väga tihe, tema lehed on lopsakamad ning hoiavad palmioksi meenutavalt kaarjalt varrest eemale ning neil on hüatsinti meenutav vänge lõhn.

Lõhnav käoraamat on väikesekasvuline. Tema õisik on ruljas, paljuõieline, tihe ja 1,5 cm läbimõõduga. Õied on väikesed, roosakaspunased, lühikese kannusega ning intensiivselt lõhnavad. Lehed on 3-8mm laiused, asetsevad varrel vaheldumisi ning on luubiga vaadeldes veidi „karvase“ servaga.

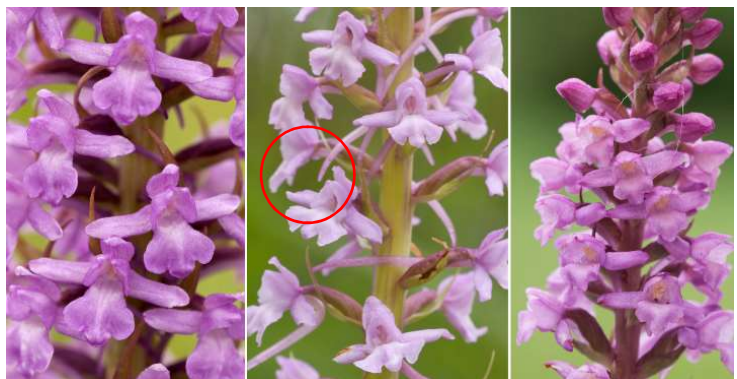
*Tihedaõieline
käoraamat*

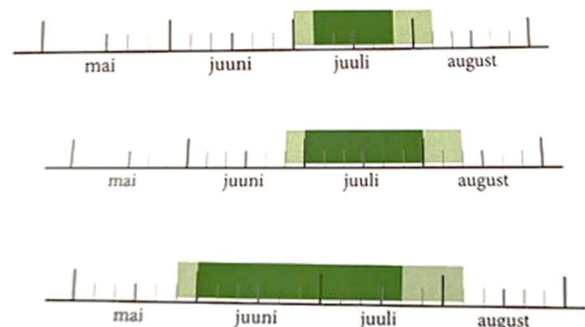
*Täpiline sõrmkäpp.
Foto: Ants Animägi
(LVA)*

*Kukesaba
Foto: Ivar Leidus
(Wikipedia)*

Fotol vasakult paremale: tihedaõieline, harilik ja lõhnav käoraamat

*Ülevalt alla: lõhnava, tihedaõielise ning hariliku käoraamatu
õitsemise aeg*

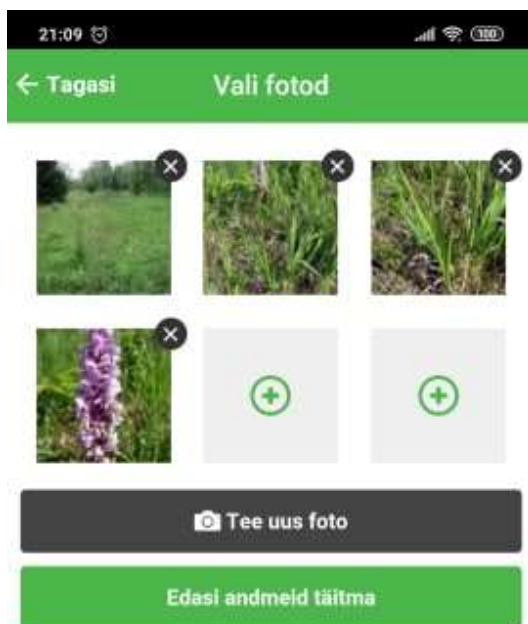
Kuidas teha vaatlust? Uuringus osalemiseks on vaja üles otsida oma kodukandi õitsevad käoraamatud ning vaatlus registreerida Loodusvaatluste andmebaasis (LVA) <https://lva.keskkonnainfo.ee/> või kasutades LVA nuti-rakendust.

Vaatluse tegemisel on lisaks liigimäärangule ning kuupäevale oluline märkida **märkuste lahtrisse konkreetset vaatlust iseloomustavad karakteristikud 1-4**. Iga punkti puhul peab valima järgmistest valikutest enim sobiva selle konkreetse käoraamatu kasvukoha ning taime kohta.

Fotodel vasakult paremale: tihedaõieline, harilik ning lõhnav käoraamat

1. määrg / niiske / parasniiske / kuiv
2. varjus / poolvarjus / päikseline / varieeruv
3. 1-10 taime / 11-100 taime / üle saja taime / loendasin taime
4. avanenud vaid alumised õied / avanenud kõik õied / alumised õied närbunud ja ülemised avatud

NT „Niiske, varjuline, 1-10 taime, millel avanenud vaid alumised õied“

Käoraamatute vaatluste juures on olulisel kohal fotod. Palume teha iga vaatluse kohta **minimaalselt neli fotot**. Kasvukoha fotole lisaks valige välja nõ kohalik etalon taim. **PALUN VEENDUGE ENNE PILDİ ÜLESLAADIMIST, ET PILDISTATU ON FOOKUSES!**

1. Pilt kasvukohast
2. Pilt etalon taimest (ideaalis mõõdulindiga)
3. Pilt taime lehtedest
4. Pilt taime õisikust

Loodusvaatluste nutirakenduse vaade

Loe lisaks:

- Eesti orhideede käsiraamat, 2017 (Hirse, Kurbel)
- Morfoloogiline ja geneetiline varieeruvus perekonna *Gymnadenia* Eesti populatsioonides
[http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/47340/Kadri %20Kuusksalu.pdf?sequence=1&isAllowed=y](http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/47340/Kadri_%20Kuusksalu.pdf?sequence=1&isAllowed=y)